

hanc adjicio ad $\bar{v}i$. dcccc. xii. ut tria semitonia A
fiant, erunt $\bar{v}ii$. cc. xc. vi. hæc erit F. lychanos
hypaton chromatica, ab ea quæ est hypate me-
son tribus semitoniis distans. Relinquuntur ergo
duo semitonia, unum quidem inter lychanos hy-
paton chromaticen, id est inter $\bar{v}ii$. cc. xc. vi. et
 $\bar{v}ii$. dcc. lxx. vi, id est parhypaten hypaton (75).

Restat enarmonion genus, cujus ad superius exem-
plar talis divisio est. Quoniam enim parhypate hy-
paton diatonos vel parhypate hypaton chromaticæ.
quæ $\bar{v}iii$. dcc. lxx. vi. unitatibus insignita est, duo-
bus tonis distat ab ea quæ est hypate meson, eadem
erit in genere enarmonion lychanos hypaton enar-
monios, quæ ab hypate meson duobus tonis integris
differt. Restat igitur ex diatessaron consonantia se-
mitonium, quod est inter lychanos hypaton enar-
monios, et hypaten hypaton, id est inter $\bar{v}ii$. dcc.

Lxx. vi. et $\bar{v}iii$. c. xc. ii. hoc in duas dieses ita divi-
dimus. Sumo differentiam ejus, quæ est lychanos
hypaton enarmonios, et hypates hypaton, id est $\bar{v}ii$.
dcc. lxx. vi. et $\bar{v}iii$. c. xc. ii. ea est cccc. xvi.
hujus dimidiam sumo, sunt. cc. viii. hanc adjicio
 $\bar{v}ii$. dcc. lxx. vi. fiunt $\bar{v}ii$. dcccc. lxxx. iiii. quæ sit
D. parhypate hypaton enarmonios. Sunt igitur duæ
dieses, una quidem, quæ est inter lychanos hypaton
enarmonion, et parhypate hypaton enarmonion, id
est inter $\bar{v}ii$. dcc. lxx. vi. et $\bar{v}ii$. dcccc. lxxx. iiii.
Altera vero, quæ est inter parhypaten hypaton
enarmonios, et hypaten hypaton, id est inter $\bar{v}ii$.
dcccc. lxxx. iiii, et $\bar{v}iii$. c. xc. ii. tonus vero ultimus
inter proslambanomenon et hypaten hypaton, id est
inter $\bar{v}iii$. cc. xvi. et $\bar{v}iii$. c. xc. ii. continetur. Di-
visum est igitur hypaton tetrachordum secundum
tria genera diatonicum, chromaticum enarmonium.

(75) Hic addendum videtur et alterum inter parhypate hypaton id est inter $\bar{v}ii$. dcc. lxx. vi. et $\bar{v}iii$. c. xc. ii. id est, hypate hypaton.

ANNO DOMINI MXXVII.

SANCTUS ROMUALDUS

ABBAS, ORDINIS CAMALDULENSIS INSTITUTOR,

NOTITIA HISTORICA IN SANCTUM ROMUALDUM

(Apud Fabric. *Biblioth. med. et inf. Lat.*)

Romualdus, auctor ordinis Camaldulensium, Ravennæ e nobili ducum familia ortus et studiis liberalibus imbutus, eremum petiit, et ordinis S. Benedicti laxiorem disciplinam corrigere studuit. Obiit a. 1027, ætatis 120.

Ejus Commentarius in psalmos ms. est in monasterio Camaldulensi, in cujus operculo hæc leguntur: *Istud psalterium scripsit et glossavit manu sua propria sanctissimus ac beatissimus Romualdus, sicut præcepit sibi Deus, quando fuit raptus in paradysum, celebrans missam in eremo Sytriæ, ut scribit beatus Petrus Damianus, presbyter cardinalis, in Legenda sua. Hæc Joan. Mabillonius Itin. Italici pag. 179. Expositionem etiam in nonnulla prophetarum cantica elaboravit. Adde Possevinum tom. II Apparatus, pag. 256.*

PROŒMIA MABILLONII

AD VITAM S. ROMUALDI A SANCTO PETRO DAMIANI SCRIPTAM.

(Acta Sanctorum S. ord. Bened., tom. VIII, pag. 277.)

1. Romualdus seu *Romaldus*, uti constanter scribitur in primariis Eremitæ Camaldulensis monumentis, primum Vitæ suæ scriptorem sortitus est Petrum Damiani, qui post tria fere lustra ab ejus obitu transacta (quod ipse in prologo asserit) id operis aggressus est. Hoc opus non adeo accurate ac diligenter præstitit, quin multa prudenter omiserit, non modo miracula, quemadmodum idem in prologo profitetur, sed etiam dicta et facta: ex quibus nonnulla Petrus

C in aliis suis scriptis commemorat. Mirum est quam leviter ab eodem, aut ne leviter quidem, perstricta sit institutio tum congregationis ordinisve Camaldulensis, tum primarii ordinis Eremitorii, a quo ipse ordo vocabulum traxit. Plura hac de re leguntur in sermone prolixo de ejusdem Romualdi Vita, quem Hieronymus a Praga, eremita Camaldulensis, alius ab æquivoco hæretico, edidit anno 1433. Utrumque actorem eruditus commentariis illustravit Joannes

Bollandus in Februarii tomo II. Ejusdem Vitæ compendium exstat apud sanctum Antoninum, Petrum Equilinum, Gononum, et alios; Item in Historia Camaldulensi, quam Augustinus Florentinus composuit. Eadem Vita Hispanice scripta est a Joanne Catagnizza, monacho Vallisoletano, postea Italice, imo etiam Gallicè reddita. Unum hic Petrum Damiani exhibere satis fuerit, cujus scriptionem in codice Salemensis in Suevia monasterii vidimus. De Romualdo agit etiam Leo Ostiensis in Chronici Casinensis lib. II, capp. 18, 19 et 24.

2. Præter librum de Romualdi Vita, quem librum Petrus Damiani conscripsit, quædam de eodem in aliis suis scriptis refert. Et primo quidem in opusculi 15 cap. 16, ubi agens de discretione: « Nam et nos approbamus, ait, quod suis sæpe discipulis beatus Romualdus dixisse perhibetur: *Dummodo, inquit, frater quilibet cellam non deserat, etiam carnes permittatur ex discretione comedere, si tam inevitabilis videatur necessitas imminere,* » etc. Et in opusculi 49 cap. 9: « Nec ineptus applies quod sæpe suis discipulis vir Domini Romualdus aiebat: *Fratres, inquit, cum in quorumlibet conventu reficitis, intentis ad cibum cæteris, in ipso refectionis initio parcite; et cum illis jam ex parte satisfactum fuerit, vos inchoate, quatenus et hypocrisis notam possitis evadere, et sobrietatis regulam sine offensione servare.* » Denique in opusculi 49 cap. 3: « Beatus aliquando Romualdus, rediens a Sibyllæ comitissæ colloquio, comitanti fertur callide dixisse discipulo: *Quam elegantis, ait, et venusti vultus femina, nisi, proh dolor! unius oculi dispendio laboraret.* Cui discipulus: *Absit! magister, inquit. Sicut decora certe facies, ita quoque oculi, prout sagaciter deprehendi, nihilominus incolumes vigent.* Quem magister acerrima protinus animadversione corripuens: *Et quis te, inquit, in faciem feminarum respicere docuit?* Tunc ille se circumventum esse perspicuens, pœnitentia ductus erubuit, et de cætero cautiorem se fore obstinatissima pollicitatione devovit. »

3. De primordiis ordinis Camaldulensis, cujus auctor Romualdus, obscura est omnino Petri Damiani sententia. Locum adiit vir sanctus sub pontificatu Theodaldi episcopi Aretini, in cujus diocesi sita est Camaldulensis Eremus. Theodaldus sedere cœpit anno Christi 1023, ut ex subjectis instrumentis manifestum est. Primo instrumento idem Theodaldus *Campum-Malduli* (ita enim scribit) tribuit Petro priori sacræ Eremi anno 1027, et quidem mortuo Romualdo, ut nos docet authenticum ejus instrumentum, quo nullum antiquius invenimus in archivo Fontis Boni, ubi chartæ et diplomata Camalduli asservantur. Quædam ex hoc instrumento juvat delibare: « Theodaldus, sancti Donati vicarius (ita passim Aretini episcopi sese vocant). Omnium fidelium hoc dilectio noverit quod nos, ob amorem piæ recordationis Patris nostri domni Romaldi clarissimi eremitæ, communi consilio fratrum clericorum nostrorum donamus... domno Petro venerabili eremitæ

A ad usum et sumptum confratrum, eremiticam vitam sub eo degentium, suisque successoribus eremitis, quamdam ecclesiam in mediis Alpibus, juris episcopi sancti Donati, quam nos rogatu domini præfati Romaldi eremitæ consecravimus sub honore et nomine D. N. J. C. sancti Salvatoris, consistentem in territorio (*nempe unius diei itinere ab Aretio*) ad radices Alpium dividendum Tusciam et Romaniam, in loco qui dicitur Campo-Malduli, per sua loca designata. Primo igitur latere præcurrit rivus qui vocatur Niger, cui e contra obviat quidam alius rivus qui dicitur de Tellito, ambo pariter emergentes in sinum cujusdam fluminis. De secundo latere est via descendens a summis jugis Alpium. De tertio latere sunt feri montes atque intonsa juga Alpium. De quarto latere sunt sicheta, prærumpentia in præfatum rivum Nigrum. Intra præfixos igitur terminos enitet ille locus qui dicitur Campo-Malduli, campus speciosus et amabilis, ubi sunt septem purissimi fontes et amœna vireta. Hunc scilicet locum domnus Romaldus, pius eremitarum pater, delegit, et prævidit aptissimum congruentissimumque fore ad cellulas fratrum eremitarum sigillatim in contemplativa vita Deo servientium: constructaque inibi basilica Sancti Salvatoris, quinque cellulas cum suis tabernaculis ibidem distinxit atque ab invicem separavit, sed et singulis cellulis singulos deputavit fratres eremitas qui, sæcularibus curis et sollicitudine remota, soli divinæ contemplationi insistant. C Quibus etiam domnum Petrum venerabilem eremitam, tanquam fidelem ministrum et præceptorem dedit. Cui nos quoque cum nostris posteris successoribus, ut cum denominato sancto viro, Romaldo scilicet, partem in æterna vita habeamus, donamus, largimur prætaxatum locum, etc. Datum anno Dominicæ incarnationis 1027, anno vero pontificatus domni Theodaldi episcopi v, mense Augusto, indictione x. Actum in claustris canonicorum. » Petrum priorem, quem *Dagninum* cognominatum fuisse aiunt, cum beati titulo in Menologio Benedictino commemorat Bucelinus die 2 Novembris, quo cum decessisset anno 1051 ex vulgatis auctoribus scribit. Alterum instrumentum est, quo idem Theodaldus « decimas omnes earum rerum quæ vendendo et emendo acquiruntur, omnium Aretinorum civium, urbanorum et suburbanorum, » largitur « charissimis, » inquit, « fratribus nostris eremitis, qui sunt et futuri sunt in eremo nostra quæ dicitur Campus-Malduli, ad ecclesiam Sancti Salvatoris, quos nobis sanctæ memoriæ pater Romaldus procurandos gubernandosque commendavit. Data XIII Kal. Junii, anno ab incarnatione Domini 1033, anno vero pontificatus domini Theodaldi episcopi x, indictione i. » Porro primam istius eremi concessionem a Theodaldo episcopo factam fuisse probat tum *Immo, qui et Herenfredus*, ejus successor, litteris datis anno 1037, in quibus Camaldulensium præclarum elogium habetur: tum Henricus secundus imperator, qui donationem omnium honorum, quæ *venerabilis*

Theodaldus eremitis in loco *Campo-Amabili* dicto commanentibus tradiderat, ratam habet anno 1047; tum denique *Guido monachus et peccator, quomvis indignus, Dei gratia Aretinæ sedis episcopus*, uti habet chartæ inscriptio; qui Gaido oblata privilegia *Eremitæ Camaldulensis per domnum Johannem virum venerabilem, ejusque loci priorem*, confirmat; et quidquid prædecessores sui *Theodaldus, Immo, et Constantinus, atque Gregorius* concesserant eidem loco. Datum anno ab inc. Domini 1116, sub *Henrico rege*, mense *Octobri*, indictione x. Butanus episcopus Aretinus in litteris, domno *Azoni Camaldulensis ecclesiæ archimandritæ* inscriptis, quidquid eidem loco collatum fuerat per *Theodaldum, Constantinum, Gualterium* ac *Guidonem* episcopos, approbat anno 1132. Ex quibus intelligitur *Theobaldum* fuisse primum qui *Eremitæ Camaldulensis* donationem fecit *Romualdo*: qui proinde isthuc non ante annum 1023 admissus fuit. Recentiores tradunt locum a *Maldulo* traditum fuisse *Romualdo*. At vereor ut id certum sit. Nam locus tunc pendebat ab *Ecclesia Aretina*, eumque tunc occupabat *Bernardinus Sidoniæ filius*, comprobante *Gregorio* episcopo, qui venerabili patri *Martino* confirmat bona *eremæ Camaldulensis, quæ Bernardinus Sidoniæ filius, aut pater ejus ab ecclesia Sancti Donati tenuerunt*. Datum in *eremo Camaldulense* III. Id. *Octob.*, anno *Dominicæ inc.* 1016, *indict.* xv, pontificatus *ejusdem Gregorii* anno secundo; quibus litteris sigillum affixum erat.

4. Sæculo tertio decimo cellarum in illa eremo numerus creverat fere ad triginta, testante *Guillemo Aretino* antistite, qui subditos sibi diœcesanos hortatur ut subsidia ferant ad reparanda ædificia sacre eremæ, in qua sunt, inquit, *viginti et octo cellæ*. Quæ litteræ datæ sunt anno 1246. Imminutus erat hic numerus tempore *Hieronimi de Praga*, id est anno 1433, quo tempore sermonem composuit de beato *Romualdo* in quo hæc habet: « Est autem hæc sacra eremus *Camalduli* in Italia, in partibus *Romandiolæ*, distans itinere unius diei a civitate *Aretina*, in qua sunt cellæ viginti quatuor eremitarum separatæ. Et quidam sunt eremitæ aperti, alii vero sunt reclusi. Omnes tamen eremitæ per totum annum jejulant tribus diebus in pane et aqua qualibet septimana, nudis pedibus sedentes in terra exceptis duabus *Quadragesimis*, in quibus *Dominica* tantum et *feria quinta* eremitis datur tantum unum pulmentum. Reclusi autem quotidie dicunt totum psalterium, aperti vero dicunt medium semper, » etc. Hunc locum adiimus anno 1686, hebdomada sacra, ibique eremitas cum magna ædificatione spectavimus. De aliis quæ ad ordinem *Camaldulensem* pertinent, consule *Historiam Augustini Florentini*. *Primarium* hujus instituti fervorem laudat *Anselmus Havelbergensis* in lib. 1 *Dialogorum*, tomo XII, *Spicilegii*, pag. 112.

5. Quo anno *Romualdus* in terra vivere desierit, non exprimit *Petrus Damiani*, nec quivis alius (quem quidem sciamus) ejus temporis scriptor. *Baronius*

A alique recentiores nonnullis supremum ejus assignant annum 1027, qui videtur retinendus. Saltem *Romualdus* non excessisse hunc annum constat ex litteris *Theodaldi* episcopi *Aretini*, datis post ejus obitum anno 1027, et quidem mense *Augusto*, ac proinde uno circiter mense post mortem *Romualdi*, qui obiit XIII *Kal. Julias*. Et vera ante annum 1027, viri sancti obitus vix reponi potest. Siquidem ad eremum *Camaldulensem* non accessit ante annum 1023, qui primus fuit pontificatus *Theodaldi*, a quo is exceptus est. Annos ætatis centum et viginti tribuit *Romualdo* *Petrus Damiani* num. 101, quod item confirmatur ex num. 77, ut numerum annorum corruptum esse non sit veri simile. Non probat *Baronius* adeo longævam ætatem: propterea quod *Romualdus* anno ætatis vicesimo, ut in fine *Vitæ* legitur, admissus sit in *Classense* monasterium sub *Honesto* archiepiscopo *Ravennate*, qui hanc sedem iniit anno 971, *Rubeo* contestante. Et quidem *Petrus Damiani* in opusculi 19 cap. 2 affirmat *Honestum* *Petro* archiepiscopali dignitate sponte cedenti successisse, *primo Ottone* *habenas imperii* gubernante. Aut igitur corrigenda *Romualdi* ætas, aut eum annis maturiorem in *Classense* monasterium accessisse, aut certe, quod forsitan probabilius, ante *Honesti* pontificatum, si tamen non duo, sed unicus hoc nomine *Ravennas* archiepiscopus sæculo decimo admittendus est. Verum cum *Romualdi* pater adhuc in vivis fuerit anno 982, *Romualdi* ætas potius corrigenda nobis videtur.

6. « Post quinquennium a sancti viri obitu, » ut scribit *Petrus Damiani* in fine *Vitæ*, « data monachis ab apostolica sede licentia, supra venerabile corpus ejus altare constructum est. » Id proinde factum sedente pontifice *Joanne XX*. Nullam tamen *Joannis* papæ mentionem facit idem *Petrus* in opusculi 51 cap. 1, ubi *Romualdi* sanctitatem ab apostolica sede approbatam fuisse contendit contra *Teuzonem* monachum, qui non satis modeste de ea loquebatur. *Petri* verba ex hoc loco huc referenda sunt: « Cumque super quodam disceptationis articulo sanctus *Romualdus* in testimonium duceretur, præsto quæsitum est utrum ipse *Romualdus* aut tunc exstiterit sanctus, vel nunc sit in paradiso receptus. Et, licet contra fidem totius *Ecclesiæ* nostrarum provinciarum hæc de sancto viro quæstio moveretur, ad astruendam tamen partis nostræ sententiam illos in testimonium sanctos ascivimus, quorum celeberrima et vetus opinio etiam apud quoslibet et ignaros nutare non possit, *Leonem* videlicet atque *Gregorium*, clarissimos olim *Romanæ* sedis antitistes: quorum quidem alter authentica canonum decreta promulgat, alter *Ecclesiam* perspicuis ac profundis cœlestis eloquentiæ fontibus irrigat. » Verum his nominibus non *Leonem IX* ac *Gregorium VI*, sed *Leonem* primum ac *Gregorium* itidem primum designari existimo, quorum testimoniis *Petrus* auctoritatem *Romanæ* sedis in asserenda sanctorum canonizatione usus sit contra *Teuzonem*.

7. Romualdi festum celebratur Februarii die 7, qui dies est ejus translationis ex Æsino oppido in urbem Fabrianum, quæ sita est in marcha Auchonitana. Hæc translatio contigit anno 1481 tempore Petri Delphini generalis, qui de ea agit in quadam inedita epistola ad Benedictum abbatem Sancti Michaelis apud Muranum : « De corpore sanctissimi Romualdi, quod initio generalatus mei a tribus monachis nostris ex antiquissimo Vallis Castri sarcophago furto sublatum, atque ad Esinum oppidum translatum fuerat, postmodumque jussu pontificis Fabrianensibus restitutum, ex memorato cive multa te didicisse non dubito : idque in primis, ubi scili-

cet residere habeat ac servari, Fabrianine in monasterio Sancti Blasii, ubi nunc est, an in Vallis Castri cœnobio, ubi prius jacuerat. Ego quidem certis rationibus expedire judicavi ut Fabriani remaneret. Nam et tutius in urbe servari posse certum est, ne iterum subriperetur, et Fabrianenses multa se in honore sacrarum reliquiarum, si ibidem relinquerentur, facturos sponderant. Itaque cognito ex revelatione Fabrianensium, negotium istud cardinali Sancti Georgii, legato agri Piceni, a summo pontifice fuisse injunctum, necessarium duxi Maceratæ illum convenire, etc. Ex Ancona die 16 Maii 1481. » Hæc in antecessum satis.

VITA SANCTI ROMUALDI ABBATIS

AUCTORE S. PETRO DAMIANI.

(Vide inter Opera S. Petri Damiani, infra, Patrologiæ tom. CXLIV, sub finem.)

FRAGMENTUM

EXPOSITIONIS PSALMI LXVIII

QUÆ TRIBUITUR DIVO ROMUALDO.

(Annal. Camaldul, I, 237, ex membrana sæculi XI monasterii Sancti Michaelis de Muriano.)

*Extraneus factus sum fratribus meis, et peregrinus
filiis matris meæ.*

Vox Christi. Judæos hic appellat fratres qui erant ei sanguinis vicinitate conjuncti; quibus extraneus factus est, quando ei credere noluerunt; nam cum ipse esset de semine Abraham, secundum carnem, illi, malis operibus addicti, a patriarchæ sunt origine segregati, sicut ait in Evangelio : *Si filii Abrahæ essetis, opera Abrahæ fecistis.* Adjecit : « Et hospes filiis matris meæ. » Hospitem dicamus quemlibet, domum nostram adeptus [ad tempus] habitantem, qui non nomine consanguinitatis, sed tanquam peregrinus, excipitur. Matrem vero suam Synagogam dicit de qua ortus est, dum Judæa gente nasci dignatus est.

*Quoniam zelus domus tuæ cœdidit me, et opprobria
exprobrantium tibi cœdiderunt super me.*

Vox Christi. Quia fecerunt eam speluncam latronum. Exprobrantium enim injuriam super eum projecerunt, cum eum et Samaritanum et dæmonium habentem vocarent, et illud : *Si Filius Dei es, descende de cruce,* etc. Comedebat eum zelus domus Dei, quando, funiculo facto, cathedras vendentium columbas et nummulariorum mensas evertit, docens aliud esse templum sanctum, aliud negotiationis officium. Sed istud zelum qui fuerit consecutum potenter adjungitur : *Et opprobria exprobrantium tibi cœdiderunt super me.* Nam postquam, indigni, salutaribus monitis increpabantur, opprobria supra eum, quasi conferta tela, miserunt, ut pro admonitio-

nibus sanctis vicissitudinem redderent jurgiorum, *Et operui in jejunio animam meam, et factum est in opprobria mihi.*

Opprobrium ei inferre conabatur, cum tentans eum Satana dicebat : *Dic ut lapides isti panes fiant.* *Jejunium* dicimus quoties a cibis carnalibus abstinemus, nec esuriem nostram aliqua comestione satiamus. Ad quam similitudinem jejunasse dicit Dominus Christus, quia hominum fidem, quam valde esuriebat, minime poterat invenire. *Operui*, dixit, *animam*, quasi aliquo pallio tristitiæ circumdedit. Sequitur : *Et factum est mihi in opprobrium.* Semper boni malis opprobrio sunt, quia minime eorum sceleribus acquiescunt, dum illis studio sui detrahunt, quibus nulla societate junguntur. Testantur enim ista opprobria alapas, flagella, consputa quæ Dominus Salvator ab insana plebe perpressus est.

*Et posui vestimentam meum cilicium, et factus sum
illis in parabolam.*

Vox Christi. In sacco luctus ostenditur vel fletus, quo in morte Lazari usus est; in parabola factus est Judæis, cum eo flente dicerent : *Ecce quomodo amabat eum; alii vero : Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere ut hic non moreretur.* Per *cilicium* tristitia significatur, et lacrymæ quas Dominus, humani generis inbecillitate permotus, suscitaturus Lazarum flevit; nusquam enim legitur Dominum usum fuisse cilicio. Factus est quoque Judæis in parabola quando per similitudines quasdam carnalem populum docere videbatur, sicut in